

В І Д З И В

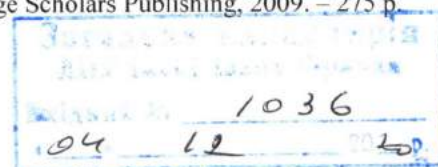
офіційного опонента – д-ра філол. н., проф. І.А. Бехти – на дисертацію Вуєк Ольги Євгенівни на тему «Засоби вербалізації екзистенційних феноменів у англomовній ірландській поезії ХХ століття: лінгвокультурний аспект» [Львів: Львівський національний університет імені Івана Франка, 2020. – 287с.], подану на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук за спеціальністю 10.02.04 – германські мови

Дисертаційне дослідження О.Є. Вуєк порушує питання засобів вербалізації екзистенційних феноменів у англomовній ірландській поезії ХХ століття у лінгвокультурному аспекті, яке нині перебуває у полі зору міжпарадигмальної наукової критичної думки. Сказане виразно позначається на інтеграційному спрямуванні сучасних лінгвістичних студій, скерованих на зближення розмаїтих підходів задля міждисциплінарного тлумачення мовних і мовленнєвих явищ, а також у напрацюванні й використанні триангулярних¹ методологій, принципів і підходів, які набувають загальнонаукових ознак. У цьому зв'язку, конкретно виокремлюємо проблему лінгвальної актуалізації екзистенційних феноменів у англomовній ірландській поезії ХХ століття, яка відбиває у праці неоднозначне, амбігуативне тлумачення у лінгвокультурному вимірі. Водночас **актуальність** цієї дисертації не викликає сумніву. Вона зумовлена відсутністю міждисциплінарних лінгвокультурних та лінгвокогнітивних студій явищ мови і поетичного мовлення. Вона продиктована людинопріоритетним характером аналізу взірців омовлення буттєвого досвіду лінгвокультур, потребою з'ясування когнітивної бази етносвоєрідної категоризації дійсності. Вона впливає з тріадносистемного пояснення взаємодії феноменологічного, культурного та мовного вимірів подання буттєвого досвіду у проблемному полі лінгвістичної науки з погляду когнітивно-дискурсного підходу, здатність якого доведено дослідниками². Насущність рецензованої праці зумовлена потребою всебічного аналізу людського чинника в мові й мовленні, а, відтак, вимогою залучення до наукового обігу сучасної лінгвістичної науки етнокультурного тла, що звісно є пов'язаним з антропоцентричним керунком сучасних гуманітарних студій.

Отож, дослідження О.Є. Вуєк стимульоване увагою лінгвістики до системного вивчення мовних явищ, що виражають універсальні механізми

¹ Encyclopedia of Research Design, 1 Volumes (2010) by Neil J. Salkind. Sage Publications, Inc.

² Discourse Studies in Cognitive Linguistics: Selected Papers from the Fifth International Cognitive Linguistics Conference, Amsterdam, July 1997. – [ed. Karen Van Hoek, A. A. Kibrik, Leonard G. M. Noordman]. – John Benjamins Publishing, 1999. – 187 p.; Cognitive Linguistics in Critical Discourse Analysis: Application and Theory. – [ed. Christopher Hart, Dominik Lukeš]. – Cambridge Scholars Publishing, 2009. – 275 p.

пізнання історичного кавалку дійсності конкретної етнospільноти. Це дозволило авторці перейти від студій окремих аспектів і виявів екзистенційних феноменів (далі ЕФ) до їхнього неоднозначно опису у скопищі розмаїтих (почасти недотичних до проблеми розгляду) гуманітарних дисциплін – від філософії до феноменології, нейрофізіології, теорії систем, лінгвосеміотики, когнітивної поетики, лінгвокультурології, теорії мовних картин світу, когнітивної лінгвістики, теорії концептуального аналізу, що, безумовно, вийшло за межі задекларованого лінгвокультурного аспекту.

Лінгвокультурологічні та лінгвокогнітивні засади мовних категорій повсякчас є об'єктом наукових розвідок. Предметом наукової рефлексії ставали різні лінгвістичні аспекти, утім проблематика ЕФ не так часто потрапляє у поле зору філологів.² Наукову зацікавленість на стику гуманітарних наук викликали радше: екзистенційні феномени у текстах Платона (J. Russon, J. Sallis), світовій прозі (М. Merleau-Ponty), екзистенційній драматургії В.Шекспіра (А.А. Ansari), сучасній літературі (В. Heavillin), в поетичному доробку румунського поета В. Fundoianu (М. Finkenthal), екзистенційній поезії Д.Н. Rumsfeld (Н. Seely), літературному доробку Beckett, Ionesco, Genet, Pinter (L.A.C. Dobrez), науковому здобутку Р. Інгардена (R. Ingarden)³. Усе це науково осмислено задля встановлення універсальних, національних й індивідуально-авторських особливостей їхньої мовної реалізації (чи вербалізації, як задекларовано у назві цієї праці).

Об'єктом дослідження є мовні одиниці, що позначають екзистенційні феномени в англomовній ірландській поезії ХХ ст. **Предметом дослідження** є лінгвокультурні та лінгвокогнітивні особливості мовних засобів репрезентації аксіологічно значущих екзистенційних феноменів у англomовній ірландській поезії ХХ ст. (с. 22).

Дібраний ілюстративний матеріал фіксує 2533 номінативні одиниці поетичного тексту на позначення ЕФ ХХ ст., дібрані з англomовних ірландських віршових творів за авторства когорти ірландських поетів, *приналежних до різних творчих шкіл, відбиваючи відмітні творчі методи поетичної епохи ХХ ст.(наше – І.Б.)* – В. Б. Єйтса, П. Каванаха, Ш.Хіні, С. Беккета, І. Боленд, О. Кларка, П. Колума, П. Дуркана, М. Хартнетта, Ф. Р. Гігінса, П. Інголдсбі, Т. Кеттла, Ф. Людвіджа, Л. Макніса, Д. Махона, Дж. Монтегю, Ф. О'Браєна, П. Пірса, Дж. Планкетта, Т. Кінселли. Міркуємо, що авторка задіяла частково ризомний, втім домінувально муталістичний алгоритм аналізу ілюстративного матеріалу, відтак через дбайливість його (матеріалу) опису, проведені студії об'єктивні, а методи, використані

³ R. Ingarden. The Cognition of the Literary Work of Art, Translated by Ruth Ann Crowley and Kenneth R. Olson. Evanston, Illinois: Northwestern University Press, 1973. R. Ingarden. The Literary Work of Art, Translated by George G. Grabowicz. Evanston, Illinois: Northwestern University Press, 1973.

авторкою, забезпечили достовірність отриманих результатів. Позитивне враження справляє вміння О.Є. Вуек коментувати аналітичний матеріал і доходити до власних теоретичних узагальнень.

Наукова новизна праці полягає в тому, що у ній *вперше* розглянуто природу ЕФ, як універсальних категорій буттєвого досвіду у мовному та позамовному вимірах. Інновативну цінність становить зіставлення методологічних засад наук гуманітарного профілю задля формування інструментарію опису лінгвокультурно конструйованих концептуалізацій у лінгвістичній системі координат. Вагомим є також комплексний аналіз мовного і мовленнєвого ословлення ЕФ як лінгвістичного явища у когнітивному та дискурсному вимірах науки про мову. Ключові положення дисертації О.Є. Вуек ґрунтуються на методологічному описі ЕФ як універсалії буття, що виражає закономірність осмислення дійсності, базової категорії сучасного наукового простору. Кожен етап цієї праці субординовано єдиній **меті** і полягає у здійсненні багатоаспектного аналізу засобів англійської мови на позначення базових національних ЕФ, котрі становлять ядро картини світу ірландців. З такою метою авторка сформувала теоретико-методологічне підґрунтя для студій об'єкта й предмета наукового квесту й запропонувала оригінальну лінгвокогнітивну й лінгвокультурну характеристику номінацій ЕФ у текстах джерельної бази.

Перший розділ дисертації «*Теоретичні засади дослідження засобів вербалізації екзистенційних феноменів у англомовній ірландській поезії ХХ століття*» (с. 27 – 82) розкриває підвалини ЕФ у мовному та позамовному вимірах. Вони визначені авторкою як базові категорії буттєвого досвіду людини, джерелами якого є фізичне, соціальне та ментальне середовища. У цьому розділі опуклими є спостереження дисертантки про те, що ЕФ, їх концептуальні схожості, культура й мова є відкритими системами, що допускає контакт із довкіллям, взаємодію між концептуальним й матеріальним, між суб'єктом й середовищем, між абстрактним й реальним. Тут якісно виглядає взаємодія цих систем, що подає комбінацію трьох планів буття – феноменального, культурного та мовного – центром яких є *Homo sapiens*. Вербальні засоби позначення ЕФ, як фрагменти набутого досвіду, ословлені в джерельній базі на засадах семіозису: сигніфікативному механізмі мовного знаку та на тлі зв'язків між мовним знаком та об'єктом.

Словом, О.Є. Вуек запропонувала власне тлумачення ЕФ в термінах гуманітаристики та окреслила онтологічний статус цього явища як лінгвоментального феномену. Завершенням цієї частини праці є виведення вербальних репрезентацій ЕФ через лінгвосеміотику в парадигмі екзистенції й у втіленні композиційно-змістового патерну англомовного ірландського

поетичного тексту, а також розпрацювання методики їхньої реалізації. Тут авторці вдалося засвідчити загальну філологічну підготовку, належний рівень обізнаності з надбаннями у сфері когнітивно-дискурсної лінгвістики, добрі знання світоглядних та мовних засад лінгвокультурологічного стибу.

У другому розділі «*Номінативний простір 'екзистенційні феномени' в англомовній ірландській поезії ХХ століття*» (с. 83 – 139) авторка праці визначила поняття «номінативний простір 'екзистенційні феномени'»; окреслила чинники та інструменти його формування, проаналізувала вербалізатори екзистенційних феноменів через лінгвосеміотику та описала їхні структурні й функційно-семантичні ознаки. Побудова та структурування лінгвокультурних номінацій екзистенційних феноменів у джерельній базі обумовлені низкою чинників лінгвального та нелінгвального характеру. Тут О.Є. Вуск визначила структурні та функційно-семантичні риси номінативних одиниць на позначення ЕФ і відмітила їхні функції, властиві тому контексту, у якому вони репрезентовані в поетичному тексті. Авторкою доведено, що номінативний простір «екзистенційні феномени» в англомовній ірландській поезії ХХ ст. є одним з механізмів експлікації ЕФ в ірландській культурі. На неоднорідному емпіричному матеріалі описано розмаїті шляхи, способи й прийоми мовних і немовних чинників формування цього простору через лінгвокультурні моделі їхньої концептуалізації. Попри наявність окремих суперечливих моментів, зокрема щодо встановлення термінологічного інвентаря праці, цей розділ надає вичерпні лінгвокультурні підтвердження теоретичних положень дисертаційного дослідження.

Третій розділ «*Мовні засоби вербалізації екзистенційних феноменів в англомовній ірландській поезії ХХ століття крізь призму лінгвокультурології*» (с. 140 – 216) присвячено мовним засобам на позначення просторово-часових, онтологічних, антропоморфних, емоційно-чуттєвих, ментальних, суспільних та аксіологічних феноменів. Він (розділ) фактично найкраще відбиває творчий задум дослідження, закріпленого у його назві, і не руйнує його архітектоніку. Тут О.Є. Вуск аналізує семантику номінативних одиниць на позначення ЕФ у джерельній базі, окреслює категоріальні рамки, у яких втілюється окремий феномен. Доботно для кожної категорії визначає концептуальні утворення, які формують концептуальну картину світу англомовних ірландців та встановлює концептуальні метафори й метонімії, які репрезентують зв'язки між концептами в концептуальних сітках, що демонструють схеми розгортання вербальних репрезентацій концептуальних утворень у поетичних творах. У розділі фіксуємо цікаві спостереження дисертантки про історико-політичні умови та суспільний устрій ХХ століття, котрий створює дисбаланс у

внутрішньому сприйнятті фрагментів буттєвого досвіду та системи моральних координат, що веде до кризи ідентичності та трансформації базових цінностей. На цьому тлі О.Є. Вуек відстежила зміни у наповненні концептуальних утворень і переформулюванні концептуальної картини світу. Науково вагомими у цій частині праці є демаркація текстового, дискурсного і когнітивного вимірів дієвості засобів вербалізації й актуалізації об'єкта дослідження через текстові, дискурсні й когнітивні маркери ЕФ. Гідними наукової уваги тут є також новизна проаналізованого емпіричного матеріалу і філологічне розкриття його текстотвірного поетичного потенціалу.

Теоретична значущість дослідження полягає у його внеску до різних галузей германістики: теорії номінації, когнітивної семіотики, когнітивної поетики, стилістики англійської мови, матеріали дослідження деталізують знання про художній поетичний текст. Результати наукової розвідки сприяють напрацюванню таких галузей мовознавства, як когнітивна лінгвістика (поглиблення опису засобів концептуалізації), лінгвістика тексту (виявлення, зумовлених дією семіозису, розбіжностей між аспектами текстотворення і текстосприйняття), дискурсологія (розширення уявлень про організацію художнього поетичного дискурсу епохи), лінгвокультурологія (розпрацювання проблем вивчення мови як відкритої системи).

Практичне значення праці полягає в тому, що її результати можуть бути використані у навчальному процесі – при викладанні нормативних курсів, зокрема лексикології («Етимологія»), стилістики англійської мови («Фігури, Тропи»); загального мовознавства («Мова і мовлення», «Мова і суспільство», «Мова і мислення»), при напрацюванні вибіркового дисциплін, зокрема спецкурсів з інтерпретації поетичного тексту, дискурсології, лінгвістики тексту, когнітивної лінгвістики («Когнітивна семантика», «Лінгвокультурологія», «Когнітивна поетика»). Вони можуть бути корисними для наукових розвідок студентів і аспірантів.

Мовний матеріал, що наведений для ілюстрації положень емпіричних розділів, є валідним й сповна відбиває авторський задум, його обсяг є виправданим щодо відображення різнобарв'я виявів ЕФ в поетичному тексті. Текст дисертації, стиль викладення та обсяг цитованої наукової літератури засвідчують належний науково-практичний та теоретичний рівень праці, наукову ерудицію, широку обізнаність О.Є. Вуек у лінгвістичній літературі, що відображено у кількісному та якісному аналізі фактичного матеріалу.

Серед переваг роботи варто відзначити строкатість у пошуках істини, зате послідовність й логічність викладу положень, обґрунтованість тверджень і переконливість висновків. Запропоновані авторкою у додатках схеми, таблиці й глосарій термінів, значно сприяють витлумаченню тексту

дисертації. Об'єктивність, достовірність тез, висновків, отриманих результатів забезпечено теоретико-бібліографічною, лексикографічною та ілюстративною базою, сучасною методологією і відповідною методикою дослідження, достатнім обсягом опрацьованого фактичного матеріалу. Усі зазначені положення дозволяють кваліфікувати працю О.Є. Вуек як самостійне лінгвістичне дослідження, яке відповідає рівневі наукових знань. Разом з тим, в рецензованій дисертації мають місце й **дискусійні моменти**:

1. Міркуємо, що пістряві студії окремих аспектів і виявів екзистенційних феноменів в поетичному тексті до їхнього неоднозначно опису у скопищі розмаїтих (почасти недотичних до проблеми розгляду) гуманітарних дисциплін – від філософії та феноменології до нейрофізіології, теорії систем, лінгвосеміотики, когнітивної поетики, лінгвокультурології, теорії мовних картин світу, когнітивної лінгвістики, теорії концептуального аналізу – виходять за межі задекларованого у назві праці лінгвокультурного аспекту.

2. Джерельна база дослідження становить художні поетичні тексти англomовних ірландських поетів, *приналежних до різних творчих шкіл, відбиваючи відмітні **творчі методи** поетичної епохи ХХ ст.* Чи дала можливість аналізу такої джерельної бази, у лабіринтних пошуках розкриття лінгвокогнітивної й лінгвокультурної сутності екзистенційних феноменів, дійти до наукових узагальнень (скажімо, творення ірландської поетичної картини світу) – в сенсі генезису, закономірностей, тенденцій?

3. Діапазон метамовного тлумачення об'єкта дослідження виглядає строкато кострубатим: це і *універсалія, універсальні категорії, і лінгвістичне явище, лінгвістичний екзистенційний феномен, універсалія буття, базові категорії буттєвого досвіду, лінгвоментальний феномен*, котрі розхристано розкидані по сторінках праці. Відтак істина виглядає латентною і є потреба чіткіше уточнити статус, категорійну сутність та структуру поняття «екзистенційний феномен» з лінгвокультурного й когнітивного боків у гуманітарній сфері знань. Принагідно потребує уточнення термінологічна номінація «*номінативний простір 'екзистенційні феномени'*» у праці. Чим зумовлене таке різнобарв'я термінологічного апарату в метамові наукового опису взагалі і яким чином авторка їх співвідносить?

4. Аналіз емпіричного матеріалу у праці, який представлений на позначення різних аспектів семіозису – (і.е. як процесу інтерпретації знака, або процесу його творення в ірландському поетичному дискурсі) – екзистенційних феноменів, свідчить передусім про стиле- й текстотвірний потенціал лексичних засобів англійської мови, їхнє лінгвальне й стильове увиразнення, які вербально концептуалізовані у фрагменти буттєвого досвіду. Яку роль у відбитті **мовних/номінативних одиниць** (об'єкт студій),

що позначають ЕФ у джерельній базі відіграють лінгвокультурні та лінгвокогнітивні особливості **мовних засобів** (предмет студій) репрезентації аксіологічно значущих екзистенційних феноменів у англomовній ірландській поезії ХХ ст.? Прокоментуйте словосполучення «аксіологічно значущі екзистенційні феномени». Чи проводилися підрахунки їх кореляції на текстовому матеріалі з ЕФ, які такими не є?

5. Визначивши структурні та функційно-семантичні риси **номінативних одиниць** на позначення ЕФ, Ви зафіксували їхні функції, властиві тому контексту, у якому вони подані в ірландському поетичному тексті. Якщо говорити про поетичну функцію комунікації, то чи не перегукуються вони (Ваші функції) з ідеями К. Бюлера і їхнім доповненим доробком Р. Якобсона?

Висловлені зауваження не стосуються основного змісту дисертації і не знижують її загальної оцінки. Навпаки, вони мають послужити авторці в її майбутній творчій діяльності, оскільки ця праця окреслює широкі перспективи подальшого дослідження.

На підставі детального ознайомлення з текстом дисертації та авторефератом, який відбиває основні її положення, вважаємо, що дисертаційне дослідження «Засоби вербалізації екзистенційних феноменів у англomовній ірландській поезії ХХ століття: лінгвокультурний аспект», відповідає вимогам «Порядку присудження наукових ступенів та присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника» ДАК України до кандидатських дисертацій, а його авторка – **Вуск Ольга Євгенівна** – заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата філологічних наук за спеціальністю 10.02.04 – германські мови.

Офіційний опонент
доктор філологічних наук, професор
кафедри англійської філології
Львівського національного університету
імені Івана Франка

І. А. Бехта

Підпис д. філол. н., проф. Івана Антоновича БЕХТИ засвідчую:

Вчений секретар
Львівського національного університету
імені Івана Франка

О.С. Грабовецька